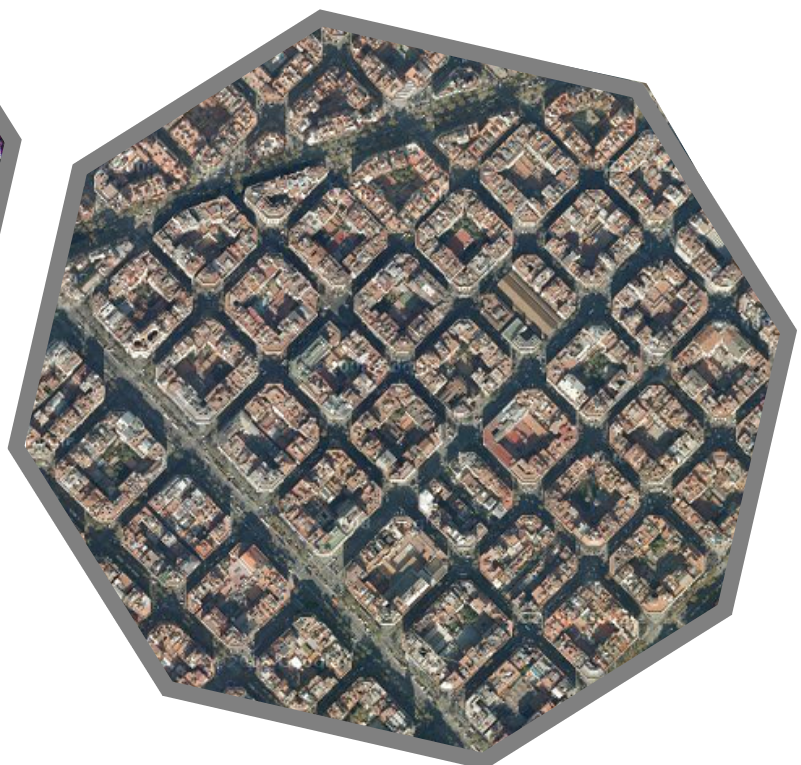

Explorem l'Eixample

Quadern de treball

Primer / Segon

Camp d'Aprenentatge de Barcelona
Noms:

ESO

BIOGRAFIA

(Centelles, 23 de desembre de 1815 - Caldas de Besaya, Santander, 21 d'agost de 1876)

Fou enginyer, urbanista, arquitecte, jurista, economista, polític, milicià... home polifacètic que serà recordat per la reforma urbanística de la Barcelona del segle XIX, reforma coneguda com a Pla Cerdà, que donarà com a resultat l'actual barri de l'Eixample. Fou un del fundadors de l'urbanisme modern.

Nascut a mas Cerdà de la Garga, una propietat que la seva família tenia des del segle XIV, a Centelles (la Plana de Vic). Malgrat el seu ascendent rural, els Cerdà eren gent de món; tant l'avi com el seu pare formaven part d'aquelles generacions que, en ple redreçament de l'economia catalana, havien lligat els seus interessos al comerç americà, un fet que sens dubte va estimular l'esperit obert i les inquietuds del jove Ildefons, juntament amb la seva fe en el progrés.

La seva ideologia el va dur a participar activament en la vida pública, arribant a ser diputat a les Corts per Barcelona a l'any 1850 formant part d'una candidatura progressista.

En 1867 va publicar la seva "Teoría General de la Urbanización", que tractà de solucionar els problemes de la concentració demogràfica de les ciutats i del desenvolupament industrial.

La revolució de 1868 el du a la vicepresidència de la Diputació de Barcelona, des d'on contribueix a proclamar la primera república l'any 1873. Elegit president de la Diputació, dimiteix l'any 1874 a causa del cop d'estat del general Manuel Pavía.

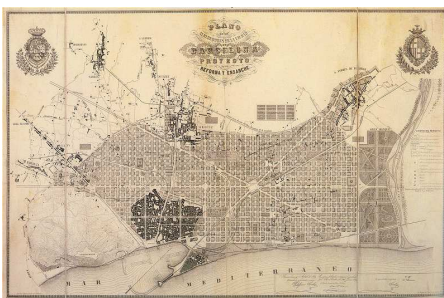
Malalt i semiarruïnat, perquè el Govern li deu els honoraris de moltes de les feines com a enginyer, mor al balneari de Caldas de Besaya, a Santander, el 21 d'agost de 1876.

Més informació: http://ca.wikipedia.org/wiki/Ildefons_Cerdà_i_Sunyer

Font: Institut Cerdà (<http://www.icerda.es/>)

EL PLA CERDÀ

Al llarg de la primera meitat del sXIX, la industrialització havia originat una gran necessitat de mà d'obra a Barcelona. La ciutat es va convertir en un recinte atapeït on la qualitat de vida era tan degradant que provocava constants revoltes.

La ciutat es trobava envoltada d'una muralla fora de la qual, per raons militars, hi havia la prohibició d'edificar. Una terrible epidèmia de còlera l'any 1854 va ser l'espurna que va fer esclatar un moviment de protesta que sota el crit "Abajo las murallas" va demanar-ne la demolició i l'autorització per poder construir una ciutat nova o eixample. Aquest mateix any, aprofitant la posició favorable

d'un govern central progressista, presidit per O'Donell, i el recolzament de Pasqual Madoz, governador de Barcelona (i amic d'en Cerdà) es va iniciar l'enderrocament.

Cerdà havia aixecat un plànol topogràfic del Pla de Barcelona i va aprofitar-lo per redactar al 1855 un avantprojecte d'eixample de la ciutat. Aquest avantprojecte mostrava ja les línies generals del que seria el "Proyecto de Reforma y Ensanche de Barcelona" (1859) fet per encàrrec directe del Ministerio de Fomento. La ciutat planificada per Cerdà era descentralitzada, sense diferència entre centre i perifèria; oberta, amb carrers amples, illes obertes, jardins, edificació baixa i igualitària, sense classes socials separades. Cerdà volia donar prioritat al contingut (les persones) per sobre del continent (els carrers, edificis...)

Veure video: "Cerdà un visionari maleït" <http://www.tv3.cat/videos/2594859/Cerda-un-visionari-maleit>

EXPLORANT L'EIXAMPLE: ITINERARI

Al llarg d'aquest recorregut podrem observar alguns dels elements més significatius de l'Eixample actual i que provenen directament de la planificació concebuda per Cerdà al seu Projecte. Tot i la seva desvirtuació en alguns aspectes importants, comprovarem la seva vigència 150 anys després.

PUNTS D'INTERÈS:

- 1 - TORRE D'AIGÜES
- 2 - CASES D'EN CERDÀ
- 3 - PASSATGE MÉNDEZ VIGO i PASSATGE PERMANYER
- 4 - ILLA DE SERVEIS: JARDINS RECTOR OLIVERES /ESGLÉSIA DE LA CONCEPCIÓ/ MERCAT.
- 5 - CRUÏLLA MODERNISTA: CASA JOSEFA VILLANUEVA / QUEVIURES MÚRRRIA / CASA JAUME FORN
- 6 - INTERIOR D'ILLA: CASA ELIZALDE

PROPOSTA DE TREBALL:

Al llarg del recorregut anirem fent un reportatge fotogràfic, tot prenent imatges d'aquells aspectes més destacables. Amb el material recopilat i la informació obtinguda tant durant la mateixa sortida com per altres mitjans podreu preparar, en grup, una presentació audiovisual.

[] TORRE DE LES AIGÜES

L'abundància d'aigües subterrànies en aquesta zona va fer que, després dels terrenys que envoltaven les muralles (rondes), aquesta àrea de l'Eixample fos de les primeres en ser construïda.

Si accedim a l'interior de l'illa pel C/ Roger de Llúria 56, podem observar un pati interior -obert al públic- presidit per una torre d'aigües de 24m d'alçada, construcció que servia per elevar i emmagatzemar l'aigua de manera que pogués ser repartida per les finques amb prou pressió. De pujar l'aigua s'encarregava una màquina de vapor de 20cv. Va ser projectada al 1867 per Josep Oriol Mestres, encarregada per la Societat de Crèdit i Foment de Barcelona. Posteriorment va ser comprada per l'"Asociación de Propietarios de Agua del Ensanche".

Aquest interior d'illa va ser, l'any 1987, recuperat per ús públic per part de l'Ajuntament. A l'estiu es converteix en una agradable platja urbana.

- Feu una fotografia del rètol sobre la porta que dona accés a l'interior i anoteu el text.
- Observeu les alçades dels edificis que envolten aquest interior d'illa. Descriviu el que hi veieu.
- La torre-dipòsit podria subministrar actualment aigua a tots els edificis del seu voltant? Per què?

[] CASES D'EN CERDÀ

A la cruïlla dels carrers Consell de Cent i Roger de Llúria podem veure tres dels primers blocs de pisos que es van aixecar a l'Eixample, construïdes entre 1862 i 1864 per Antoni Valls i Galí (mestre d'obres). El promotor fou Josep Cerdà i Soler.

Són una magnífica mostra de la línia constructiva que havien de seguir les cases de veïns per les classes mitjanes i populars. Tenen un aspecte senzill, sense altres complicacions decoratives que les façanes pintades al tremp amb motius al·legòrics (natura, arts, ciència...) per l'italià Beltrami, tal com recorda una placa a un dels edificis. El quart edifici, que completava el conjunt, va ser enderrocat l'any 1960.

Tant l'alçada (planta baixa i quatre pisos) com l'escassa profunditat dels edificis, 14m, permet que, tal com havia previst Cerdà, totes les cambres estiguin ben assolellades.

- Preneu imatges de cada una de les tres cases. Una general i una de detall. Completeu la taula:

Edifici	Localització (1)	Estat de conservació i ús actual	Ús del xamfrà (2)
1			
2			
3			

(1) Feu servir les convencions mar / muntanya i Besós (dreta) / Llobregat (esquerra)

(2) Càrrega-descàrrega, aparcament, reservat...

[] PASSATGE MÉNDEZ VIGO

Inaugurat el 1868, com es pot veure a les portes d'entrada va seguir l'esperit del passatge Permanyer tot i que la tipologia dels edificis és més variada, amb vivendes unifamiliars en forma de petit palau i sense parets mitgeres. Actualment està ocupat per algunes institucions italianes, per la qual cosa és conegut com "Passatge dels Italians". Comunica els carrers Aragó i València i està ubicat entre els carrers Pau Claris i Roger de Llúria.

- Cerqueu a les portes d'accés les dades sobre el nom i any de construcció d'aquest passatge.
- Preneu una foto general del passatge i una altra de dos dels edificis, mirant que siguin d'època i estil arquitectònic ben diferent.

[] PASSATGE PERMANYER

És un dels millors exemples de passatge integrat en la quadrícula de Cerdà. Va ser aixecat el 1864 sota la direcció de l'arquitecte Jeroni Granell.

Constituit per vivendes unifamiliars adossades (amb parets mitgeres) d'estil anglès, amb dues plantes (semisoterrani i planta baixa aixecada) i petit jardí davanter. La seva decoració eclèctica és molt del gust de l'època i es pot observar a molts altres edificis de l'eixample.

Segons les illes que havia definit Cerdà en el seu Projecte, aquesta zona no era edificable. Ens trobem, per tant, davant d'una de les primeres desvirtuacions de l'espai públic previst per l'enginyer.

Actualment els habitatges estan reconvertits en oficines i seus empresarials.

- A l'entrada al passatge podem trobar informació sobre el seu nom i any de construcció. Anoteu aquestes dades i fotografieu-les.
- Descriu l'estructura de la via (voreres, calçada, amplada) i dels habitatges (plantes, façana, jardí...) disposició dels habitatges que s'hi troben.
- Feu una fotografia general del passatge i una més detallada d'una de les cases.

El conjunt format per l'illa del Mercat de la Concepció, amb una escola, el Conservatori Municipal de Música i la Seu de l'Ajuntament del Districte, i l'illa contigua, amb l'església de la Concepció constitueix un bon exemple del que haurien pogut ser els nuclis d'equipaments pels barris que va preveure Cerdà.

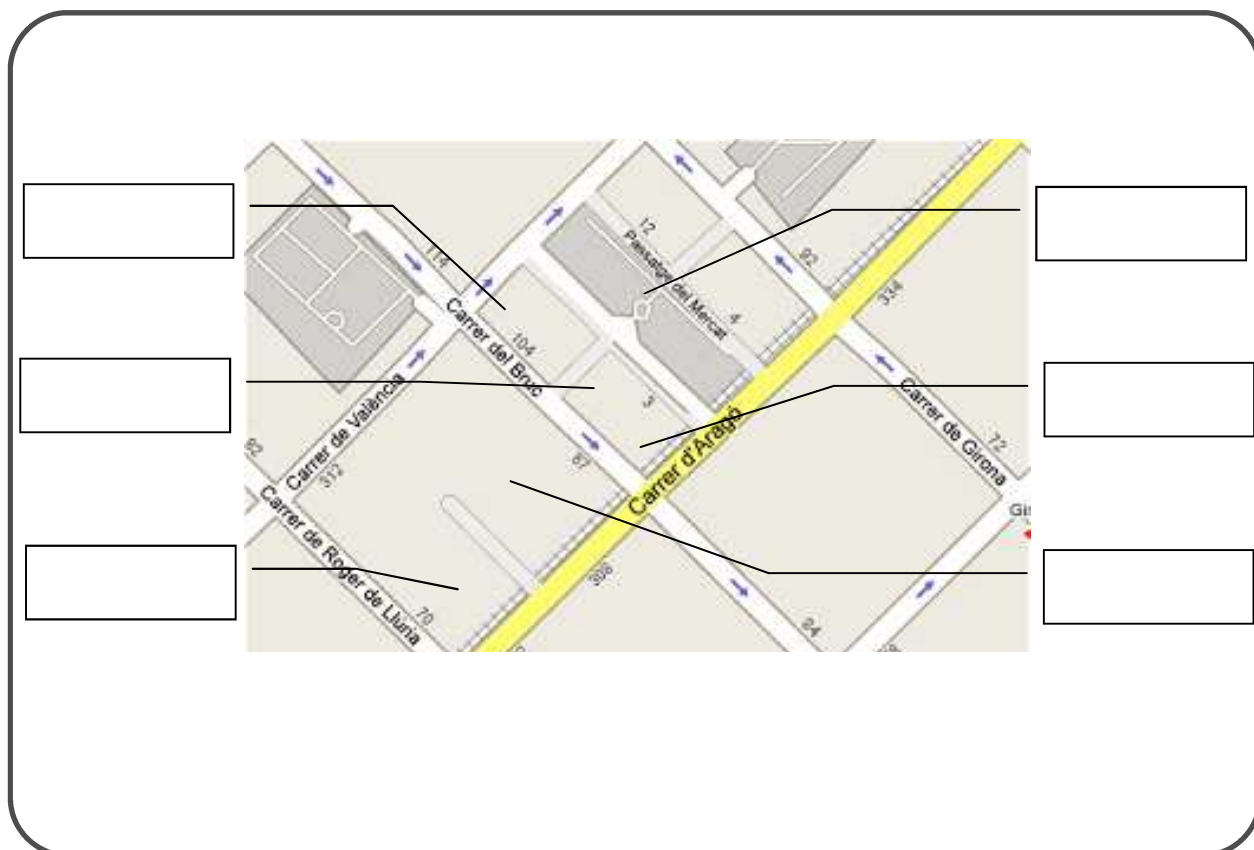
L'església de la Concepció (del sXIV) i el seu claustre (del sXV) van ser traslladats des del seu emplaçament original, als volts de l'actual plaça Urquinaona, entre el 1871 i el 1888. A l'església es va afegir el campanar de l'església de San Miquel, que es trobava a la plaça actual del mateix nom (darrera la Casa de la Ciutat).

Pel carrer d'Aragó hi circulava semisoterrat un tren de vapor fins a finals dels anys 60 del sXX. Les emissions expulsades directament a l'aire van produir l'embrutiment i la degradació de la pedra.

Adjacent a l'església, per la banda dreta, hi trobem els Jardins Rector Oliveras. Aquest espai enjardinat i amb jocs infantils ens mostra com és possible trobar un racó per l'esbarjo i el descans al bell mig d'una de les zones amb més trànsit (i per tant soroll) de l'Eixample.

El mercat de la Concepció es va construir l'any **1888**, projectat per Antoni Rovira i Trias. El propietari dels terrenys era Joan Pla i Moreu, qui els va cedir a l'Ajuntament (era propietari de 26 cases a l'Eixample).

- **Preneu imatges dels rètols amb el nom dels diferents equipaments d'aquesta zona.**
- **Localitzeu i anoteu els diversos equipaments d'aquesta zona sobre el plànol següent:**

[] CASA JOSEFA VILLANUEVA / QUEVIURES MÚRRIA / CASA JAUME FORN

A la cruïlla dels carrers Roger de Llúria i València trobem tres elements ben representatius del modernisme a l'Eixample. Es tracta dels edificis de pisos Josefa Villanueva i Jaume Forn i l'aparador de la botiga de queviures Múrria.

La Casa Josefa Villanueva (València 312) va ser edificada entre 1904 i 1909 per l'arquitecte Juli M. Fossas. El més remarcable és la tribuna de pedra que recobreix els balcons d'una de les cantonades, rematada amb un coronament d'agulles. A l'altra cantonada de l'edifici hi va haver una altra idèntica.

La Casa Jaume Forn (València 285) és també un edifici de pisos projectat per Jeroni Granell i construït el 1909. Destaquen les vidrieres que recobreixen les tribunes dels angles. Si ens fixem a la part superior podem veure clarament els últims pisos afegits a posteriori, una de tantes "remuntes" autoritzades per l'Ajuntament predemocràtic davant la pressió especuladora dels propietaris.

A la cantonada oposada trobem l'establiment **Queviures Múrria** (Roger de Llúria 85), interessant per la façana recoberta per aparadors, rètols i anuncis modernistes, com el d'Anís del Mono, rèplica de l'original dissenyat per Ramon Casas. Fins a meitat del sXX bona part dels aparadors dels comerços de la zona podien tenir un aspecte semblant.

- Observeu la part superior de l'edifici Forn. Quants pisos es van afegir a la construcció original? Preneu imatges.
- Observeu i comenteu els elements que us semblin més remarcables de la botiga Múrria.

[] INTERIOR D'ILLA: CASA ELIZALDE

S'accedeix al pati interior per la porta principal de l'edifici (València, 302). La casa va ser construïda el 1886 per Emili Sala. És un palauet urbà concebut com a residència familiar amb soterrani, planta baixa, pis principal, golfes amb habitacions i jardí. Arquitectònicament és d'un estil clàssic, elegant i sobri. Els elements comuns d'aquest tipus de construccions de l'Eixample els podem veure perfectament en accedir a l'interior: un pati central i una gran escala que uneix la planta noble i el primer pis.

En morir el primer propietari (Francesc Jaurés) l'edifici va ser heretat per Arturo Elizalde, nebot seu, qui l'any 1909 va crear una empresa automobilística ("Biada, Elizalde y Compañía").

Després d'un període de decadència de l'edifici, arribant a amenaçar ruïna, va ser adquirit per l'Ajuntament el 1981. Tot i la restauració, molt dels elements originals no es van poder recuperar, com la tribuna que tancava el balcó central i bona part del treball artesanal de forja i vidre. El seu pati va ser un dels primers interiors d'illa recuperats per l'ús públic, tal com al seu dia va imaginar Cerdà.

- Cerqueu informació sobre l'ús actual de la Casa Elizalde. Anoteu tres activitats que hagin de tenir lloc properament.
- Preneu alguna imatge de la façana exterior i la interior. Descriviu i compareu l'aspecte de les dues.

ACTIVITATS DE RECAPITULACIÓ. CONCLUSIONS.

1 Al llarg del recorregut hem pogut observar les diferents tipologies d'habitatges que es poden trobar a l'Eixample. Escriu algun exemple de cada una.

Edifici de veïns:

Edifici unifamiliar:

Edificis de Serveis

2 Noms propis. Cerqueu informació i expliqueu qui eren:

- Josep Batlló i Casanovas
- Arturo Elizalde
- Santiago Méndez-Vigo
- Pere Milà Camps
- Francesc Permanyer
- Robert Robert i Surís

3 Segons el que hem anat veient i explicant, comenteu de manera crítica i raonada els següents aspectes que configuren l'Eixample actual:

- A) Amplada dels carrers. Proporcions entre calçada i voreres.
- B) Els xamfrans: usos i repercussions sobre el trànsit i la mobilitat en general.
- C) Recuperació d'espais públics: zones verdes i de descans.
- D) Equipaments i serveis: comerç, centres culturals, atenció ciutadana, centres educatius.

4 Escriviu a manera de conclusió un petit text sobre la relació entre l'Eixample actual i el que havia projectat Cerdà. Quines de les seves directrius es van respectar i quines no, com ha influït això en la ciutat actual i en la vida de les persones que l'habiten.